

LIBER SECUNDUS SAMUELIS

HISTORIA DAVID REGIS 2 Reg. 1-20.

Quae Historia cum, ex Intr. n. 8 dictis, partim ex fastis regni Davidici et partim aliunde sit petita, ad ordinem narrationis perspicendum oportebit hanc duplicem documentorum classem discernere. Documenta quippe ex fastis transumpta iam ibidem eodem, quo in nostro libro leguntur, ordine descripta fuisse in comperto est; unde eorum ordo a nostri libri ordine quadamtenus independens est. Hinc in tres partes haec Historia dispescitur: 1) regnum David in Hebron 1, 1-4, 12, cuius historia ex fastis non videtur fluxisse; 2) regnum Davidis in Ierusalem, ex fastis decerptum, 5, 1-11, 1 (cum 12, 29-31); 3) peccatum Davidis eiusque sequelae 11, 2-20, 26, quod rursus fasti ignorabant.

PARS I. REGNUM DAVIDIS IN HEBRON 2 Reg. 1-4.

Historicum ordinem sequitur narratio, in qua facili opera partes quasdam discernes. Duae sunt pericopae stili concisioris, quibus narrandorum veluti medulla exprimitur; quarum una 2, 1-4 a regnum Davidicum in Iudaea primum constitutum commemorat, altera 3, 1-5 idem, non obstante bello civili, firmitus in dies roboratum ostendit. Altera omnino correspondet pericopae ex fastis 3, 13-16. Circa illas duas pericopas narrationes reliquae disponuntur. Habes igitur 1) regni Davidis in Hebron originem 1, 1-2, 7, quae origo summarie describitur 2, 1-4 a; praecedit 1, 1-27 Davidis luctus de interitu Saul, sequuntur 2, 4 b-7 gratiae a Davide labesitis redditae pro sepultura Saul. 2) habes regni Davidici in Hebron confirmationem 2, 8-4, 12; ubi primum narratur Isboseth regno contra Davidem potitus 2, 8-11; describitur 2, 12-32 proelium, in quo occidit

Asael, cuius mors causa fuit secutae necis Abner; 3, 6-39 refertur Abneri interitus, quem proxime secuta est 4, 1-12 ruina domus Saul.

4) Davidis luctus de Saul 2 Reg. 1, 1-27.

ARG. — Nuntium mortis Saul accipit David in Siceleg ab Amalecita; quem, quod regem sua manu occidisse praetenderet, supplicio affecit; Saulis autem et Ionathae caedem lugubri cantico comploravit.

Cap. I v. 1 « Factum est autem, postquam mortuus est Saul, ut David reverteretur a caede Amalec, et maneret in Siceleg duos dies ». v. 2 « In die autem tertia apparuit homo veniens de castris Saul veste concissa, et pulvere conspersus caput; et ut venit ad David, cecidit super faciem suam, et adoravit ».

Vulg. negligit, quod reliqui omnes habent, alteram וַיָּבֵיחַ initio v. 2. Prodisis igitur sententiae est factum est autem, apodosis est v. 2. Adduntur prodisi verba postquam mortuus est Saul, ut generalis quaedam introductio narrationis rerum post Saulis obitum gestarum. Verba et David reversus est a caede Amalec, et mansit in Siceleg duos dies cum LXX interpretare parenthesis; dicturus quippe v. 2 de tertia die s. auctor, recollere debuit v. 1, unde ea tertia dies computanda esset, atque ita ad 1 Reg. 30 narrata reverti. Ergo veritas fere ita: Factum est autem post mortem Saul (David autem reversus a caede Amalec duos iam dies substiterat in Siceleg), ut tertia die apparet homo etc. — Praegnantior Hebr. Chald. Syr. de castris, de cum Saul. Ubi LXX, mutata punctatione, de populo Saul: at certe falso, cum v. 6 vir ille affirmet « Casu veni in montem Gelboe ».

v. 3 « Dixitque ad eum David: Unde venis? Qui ait ad eum: De castris Israel fugi ». v. 4 « Et dixit ad eum David: Quod est verbum, quod factum est? Qui ait: Fugit populus ex proelio, et multi currucientes e populo mortui sunt, sed et Saul et Ionathas, filius eius, interierunt ». Solus e filiis Ionathas nominatur, quod Davidi esset amicissimus, vel quod fere simul cum patre, ultima spes regni, occubuerit. Recte secundum sensum addit Vulg. quod factum est; nam aliquod verbum seu aliquid rei locum habuisse, vel ipse docebat nuntii aspectus. Eadem expressio recurrit 1 Reg. 4, 16, quare perperam Thea. emendat textum. v. 5 « Dixitque David ad adolescentem, qui nuntiabat ei: Unde scis, quia mortuus est Saul et Ionathas, filius eius? » Factum nequaquam illico admittit David, sed auctoritatem examinat nuntiantis: sed facile admitti consuevere, quae exoptantur. v. 6 « Et ait adolescens, qui nuntiabat ei: Casu veni in montem Gelboe, et Saul incubebat super hastam suam; porro currus et equites appropinquabant ei ». Saul, pugnando exhaustus, substiterat nixus lancea. Hebr. occurrens occurri in monte Gelboe. Amalecites fingit se nullius partis fuisse, et casu occurrere: assertio

parum probabilis, ut homo neutrius partis in eum praecise locum se ingesserit, circa quem utraque pars acerrime dimicaret. v. 7 « *Et conversus post tergum suum vidensque me, vocavit. Cui cum respondissem: Adsum* », v. 8 « *dixit mihi: Quisnam es tu? Et aio ad eum: Amalecites ego sum* ». Utquid ea interrogatio? an ut intelligeret Saul, hostisne accederet, an amicus aut saltem innoxius advena? an, ut certior factus hominem non esse Hebraem, alienigenam ad sui necem invitaret, quod Hebraeo nimis foedum fuisset, intulisse manus christo Domini? Ceterum audi *Sanct.*: « Ego hunc virum, sive Amalecita sit, sive Idumaeus, aut etiam Palaestinus (quis enim homini de patria credat, quem in aliis deprehenderit esse mendacem!), in tota hac narratione nihil dixisse puto, nisi ad suam utilitatem artificiose confictum. Qui fortasse in Palaestinatorum castris militabat, et se Hebraeorum simulabat adhaesisse partibus, ut evangelia a Davide extorqueret splendida, de cuius gloria sese credebat esse egregie meritum ». Ergo nihil eius assertis contra inspiratum 1 Reg. 31 narrationem efficitur. v. 9 « *Et loentus est mihi: Sta super me et interfice me, quoniam tenent me angustiae, et adhuc tota anima mea in me est* ». Inerat corpori vitae plenitudo, sed spasmo ad tempus obstructa, unde ignominiosa immineret captivitas.

Sta super me, i. e. « consurge adversum me », uti *Julg.* verit. 1 Par. 21, 4; Dan. 8, 25; 11, 14; cf. etiam Lev. 19, 16. — Radix שבעו parum est explorata, videtur habere significationem texendi, commiscendi. LXX Syr. caligo, Chald. tremor, quae omnia, sicut etiam *angustiae*, ad vertiginem videntur posse revocari: sed minus huic aptatur, quod sequitur, *et adhuc tota anima mea in me est*. Unde fortasse cum *Ag. et Rabbini* praeferendus erit *spasmus, gall.* « crampe », qui facili pugna diutius protracta inducitur; et optime quadrant sequentia.

v. 10 « *Stansque super eum* », consurgens adversus eum, « *occidi eum: sciebam enim, quod vivere non poterat post ruinam* ».

Hebr. post casum suum. Saul nondum considerat in terram, antequam eum Amalecita adoriretur, hasta nixus v. 6 cõstitisset. Ergo recte *Vulg. post ruinam*. Cur non poterat vivere? quod desperatione, pudore consumendus esset; vel planius quod, rebus suis et Hebraeorum misere perditis, Philisthaeorum manus effagere non posset. Ergo sensus est: occidi eum, quod occidendum tandem scirem; ita se excusat Amalecita de illata christo Domini nece. — In sequentibus versiones omnes legebant articulum, ergo הערה pro אגדה, *armillam*.

« *Et tuli diadema, quod erat in capite eius, et armillam de brachio illius, et attuli ad te dominum meum huc* ». Diadema sane et armilla irrefragabile erant argumentum mortis Saul, ostendebant etiam nuntium in monte Gelboe praesentem adfuisse; reliqua vero narratio, vel ex integro vel utique magna ex parte, erat conficta. Amalecitarum certe aliqua pars (cf. 1 Reg. 27, 8 sqq.) Philisthaeis societate devincta erat; gens erat ob

latrocinia famosa; ille fortasse Amalecita nihil praestiterat, quam ut, ipsa proelii nocte (cf. 1 Reg. 31, 8), Saulis cadaver diademate atque armilla spoliaret. Festinatio, qua ipse, Amalecita cum esset, ad Davidem convolvit, ostendit, eum sola spe praemii instigatum fuisse. Praeter fausti autem nuntii primatum, vindicabat sibi Amalecites ille meritum occisi propria manu Saulis, velabat hostilem, quem in proelio contra Hebraeos gesserat, animum improbabilis illa assertione « casu veni », Davidemque alloquio « dominus meus » demulcere studebat.

v. 11 « *Apprehendens autem David vestimenta sua scidit, omnesque viri, qui erant cum eo* » — *Hebr. et etiam omnes, i. e. et pariter omnes* —, v. 12 « *et plauerunt, et fleverunt, et ieiunaverunt usque ad vesperam super Saul, et super Ionathan filium eius, et super populum Domini, et super domum Israel, eo quod corruissent gladio* ». Planctus funebribus verbis constabat et exclamationibus. Id patet quum ex more Orientalium universali, tum ex textibus: Mich. 1, 8 (dracones et struthiones non utique lacrymis, sed sonis inconditis planctum edebant); Ier. 22, 18; 34, 5; 2 Reg. 3, 31 sqq.; 3 Reg. 13, 30. Imprimis ווי seu « Vae » exclamabatur. Iam versus videtur, oratione indirecta, praecipuas efferre exclamations, quas tunc usurpavit David virique eius, hoc fere modo: Vae, Saul! Vae, Ionathan! Vae, popule Domini! Vae, domus Israel! In eiusmodi planctu exclamations, vel eadem vel synonymae, frequentius iterabantur, cf. Ier. 22, 18; 2 Reg. 18, 33. Perperam ergo *Wellh.* exinde, quod *populus Domini* idem sit atque *domus Israel*, conatur efficere, LXX primitus, uti nunc, legisse ירהוה לב pro ירהוה לב, *populus Iuda* pro *populus Domini*. Eam praeter LXX nullus textus sequitur lectionem. Alii negant, expressiones esse plane synonymas, sed exprimi luctum de clade, primum domus regiae, dein populi a Deo specialiter electi, tandem populi qui naturali consanguinitate lugentibus esset copulatus. Nota tamen, ipsum nomen Israel esse divinae electionis, non mae consanguinitatis.

v. 13 « *Dixitque David ad invenem, qui nuntiaverat ei: Unde es tu?* » Dixerat David v. 8, cuius gentis nuntius esset; nunc cupiebat discere, ad quam partem gentis pertineret, utrum ad eam, quae, extra fines Iudaeae habitans, Philisthaeis se foedere iunxerat et iusto proelio Saulem fuerat aggressa; an ad eam, quae ut advena terram Israel incolebat regemque Israel revereri tenebatur. Advenae David crimini veritatem actum, quem in hoste fortasse non ita vituperasset. « *Qui respondit: Filius hominis advenae Amalecitarum ego sum* ». v. 14 « *Et ait ad eum David: Quare non timuisti mittere manum tuam, ut occideres christum Domini?* » Ergo David intelligebat malitiam suicidii. Quodsi enim, eius opinione, licuisset Sauli adimere sibi ipsi vitam, licuisset utique alteri Sau-

fortes » distinguuntur. Magis ad rem cum *Keil* defendes, verba « *Inclyti, Israel, super montes tuos occisi sunt* » exprimere totius carminis veluti tesseram, quae sequentibus ita evolvatur, ut v. 20–24 Saulis et Ionathae sors coninnctim, v. 25 sq. sors Ionathae sola defleatur, repetitis constanter vocibus « *Quomodo ceciderunt fortes* », quorum tandem repetitione carmen claudatur v. 27, desinens in suspirium. Haec de carminis materia distinguenda intelligas esse dicta; in quot strophas carmen distribuatur, videas apud auctores, qui de metrica Hebraeorum disputavere: *G. Gietmann* S. L., De re metrica Hebraeorum, p. 71 sq.; *Bickell*, Carmina V. T. metricae p. 198. 233. Et hic quidem octo strophas distinguit, singulas singulis versibus respondentes, nisi quod v. 26 ultimae strophae reservetur, v. 25 et 27 in paenultimam stropham confundantur; singulas strophas duo decasyllabi, interiecto uno octosyllabo, efficiunt. Alter quatuor binorum versuum strophas describit; singulae strophae constant tribus enneasyllabis, uno hendecasyllabo, tribusque rursus enneasyllabis; quarta tamen stropham duos heptasyllabos cum quatuor enneasyllabis complectitur; clausulae instar est v. 27, duobus constans enneasyllabis.

v. 19 « *Inclyti, Israel, super montes tuos interfecti sunt* ». Hebr. יִצְחָק , graece veteretur $\eta\ \delta\delta\epsilon\zeta\alpha$: *Gloria, Israel, super montes tuos occisa est*. Non est vertendum *ceruus* (*Syr.*), occisi enim lamentantur non unus, sed duo viri; heroes cervis seu capreis comparantur (2 Reg. 2, 18; 1 Par. 12, 8; Cant. 2, 9; cf. etiam Eccli. 27, 22; Prov. 6, 3) ob solam celeritatem, sed non hac fuerat opus in monte Gelboe; initio cantici tam animati non quilibet tropus expectatur, sed vox totam iacturae magnitudinem exprimens, qualis est vox *gloria* seu *inclyti*. Cf. 1 Reg. 4, 21 sq., ubi arcae iactura *gloriae* translatio appellatur — « *Quomodo ceciderunt fortes!* » *Sanct.*: « In planctu haec est inter Hebraeos familiaris exordiendi forma. Sic in Ieremiae Threnis cap. 1: Quomodo sedet sola civitas, et cap. 2: Quomodo obtexit caligine, et cap. 4: Quomodo obscuratum est aurum. Sic Is. 14: Quomodo cecidisti Lucifer, de rege Babylonis ».

v. 20 « *Nolite annuntiare in Geth, neque annuntietis in compitis Ascalonis, ne forte laentur filiae Philisthim, ne exultent filiae incircumcisorum* ». Duae pentapoleos civitates efferuntur ideo fortasse, quod ceteris Davidi essent proximiores. *Annuntietis*, recte LXX $\epsilon\iota\pi\alpha\gamma\gamma\acute{\iota}\lambda\iota\tau\epsilon\tau\epsilon$, faustum nuntium annuntiare. Mulieres domi relictae de exitu proeliorum erant perquam sollicitae (Iud. 5, 28 sqq.), victoriamque partam celebrabant (1 Reg. 18, 6 sq.). Laetitia Philisthaeorum confusio futura erat Israelitarum: hinc studet quasi s. vates acceptam ignominiam silentio premere. v. 21 « *Montes Gelboe, nec vos nec pluvia veniant super vos, neque sint agri primitiarum* », i. e. agri producentes oblationes sacrificales, quae primitiis constabant. Cohibito rore et pluvia, omni genere

humoris, tanta sit ariditas, ut ne primitiae quidem progerminent. « *Quia ibi abiectus est clypeus fortium, clypeus Saul, quasi non esset unctus oleo* ».

Obiicit *Wellh.*, montes Gelboe constare sterilibus rapibus, parum ergo illis adaptari imprecationem sterilitatis. Confer tamen serpentis imprecationem Gen. 3, 14: « *super pectus tuum gradieris* ». Num constat, eos montes aequo steriles tempore Saulis fuisse, atque nunc sunt (cf. Ios. 17, 15 sqq.)? aut eos h. l. non accipi nonnihil latius, inclusa ea parte campi Izrahel, ad quam se proelium porrexerat? Concedatur tandem s. vati aliqua licentia poetica.

Praetendit *Keil*, לֶחֶם id solum edicere, *conspurcatum* esse clypeum sanguine eorum, quos debuerat defendere. Sed ex hac significatione derivari alteram *abhorrendi, abiectiendi* (*Fulg.*), patet ex Lev. 26, 43 sq. — *Quasi* adiecti *Vulg.* — *Non unctus oleo* plures referunt ad clypeum, abiectum esse clypeum quasi rem inutilem et molestam. At quid unctio cum clypeo? *Rup.*: « *Abiectus est clypeus Saul tam ignobiliter, ac si non esset unctus oleo, ac si nunquam efficax redisset a sanguine interfectorum, ab adipe fortium* »; num ergo oleum clypei idem est, quod adeps fortium? *Vatabl.* supponit fuisse clypeum coriaceum seu corio opertum, qui identidem unctio olei indigeret, ne diffunderetur. *Munst.* audacter affirmat olim clypeos iungi solitos, « ut nitida clypei superficies non facile iacula et telus armorum quosque susceperet »; *Gler.*, « ut non ferrugine corrumperetur, splendorque eius servaretur ». Verum eas explanationes *Calm.* ut ineptas respuit: « *Mentem Davidis graviora plane occupant* ». Estque « *communis et vera sententia* » (*Sanct.*), ut *unctus* cum *Chald.* referatur non ad clypeum, sed ad Saulem. Primum, quia בִּשְׁמֵן (plures quidem codices legunt בְּשֵׁן) non est partic. pass., sed adiectivum verbale, de solis *personis* praedicari solitum; quod si insuper in prioribus adverteris, quam constanter David Saulem colat tanquam « *christum Domini* », intelliges omnino vim expressionis non *christus oleo*. Simili quandoque ratione populus Israel a prophetis praenuntiatur futurus « *non populus* ».

v. 22 « *A sanguine interfectorum, ab adipe fortium, sagitta Ionathae nunquam rediit retrorsum, et gladius Saul non est reversus inanis* ». Ad sensum imaginis cf. Is. 34, 6: « *Gladius Domini repletus est sanguine, incrustatus est adipe de sanguine agnorum et hircorum, de sanguine medullatorum arietum* ». — Pro *sagitta*, Hebr. *arcus*, quod explicat *Then.*, ut arcus Ionathae semper progrediretur, neque a fundendo sanguine desisteret. Commode tamen etiam per *arcum* potest intelligi *sagittam*, quasi contentum pro continente: sagitta semel emissa non revertetur, clypeo vel thorace repercussa atque a sanguine fundendo prohibita. Ita perfectior habetur parallelismus cum sequenti membro. v. 23 « *Saul et Ionathas, amabiles et decori in vita sua, in morte quoque non sunt divisi; aquilus velociore, leonibus fortiores* ». Utrumque adiectivum *amabiles et decori* habet articulum, intelliguntur ergo ii viri, qui prae ceteris amabiles fuerant et decori. Fuerat eiusmodi Saul initio maxime regni: David, iniuriarum oblitus, eorum iam unice, quae ad laudem faciunt, meminit (*Keil*). — Ipsa voce quoque effertur, Saul et Ionatham in vita quoque fuisse inseparabiles, quod LXX diserte

exprimunt : *Indivisi in vita, etiam in morte non sunt divisi*; ubi delendum εἰρηπαίης, quippe quod sit mera repetitio praecedentis ὁρπαίης. Laudandus imprimis Ionathas, qui a patre etiam reprobo, dum viveret, non recessit. — « Ab hoc experimento discant, quicumque pugnant, quod, etsi fortes sint et inelyti multum, etsi velocitatem aquilarum atque fortitudinem habeant leonum, nullatenus tamen victoriam aversante Deo perficere poterunt » (*Rup.*). v. 24 « *Filiae Israel super Saul flete, qui vestiebat vos coccino in deliciis, qui praebebat ornamenta aurea cultui vestro* ». Tripudiis filiarum incircumcisorum (v. 20) opponitur luctus filiarum Israel, quae Sauli quondam 1 Reg. 18, 7 epinicium occinerant. Monet vates, ne propter vesaniae excessus collatorum a rege beneficiorum obliviscantur, pretiosarum maxime vestium et ornamentorum, quae animos mulierum vel maxime devincire consueverunt.

Quis color sit צרר, clare describitur Is. 1, 18 : « Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabitur; et si fuerint rubra quasi vermientus, velut lana alba erunt ». Est ergo purpura. — *In deliciis* i. e. *delectabiliter*, ita recte *Hebr.* vertitur. LXX indeterminate παρὰ ζωποιοῦ ἕρπον : *Syr.* super colores, videtur cogitasse de veste coccinea, sed cuius ora variis dislinguebatur coloribus. *Chald.* et qui afferebat vobis *delicias* fere in *Vulg.* recidit, nam vox *chald.* non est necessario de esculentis intelligenda. *Vulgatae* versionem videtur etiam confirmare sequens צרר (*ornamenta*), quod et significatione et radice cum צרר connectitur. — *Cultum* intellige vestitum. Pro *praebebat*, *Hebr.* ascendere *faciebat*, expressio usitata, ubi agitur de relictu a finibus in interiorum partem terrae sanctae. Sermo igitur est de praeda (*Ps. IIer.*) expeditionibus bellicis parata, quam Saul inter bellatores suos distribuere, ex qua illi, quae ad cultum muliebrem faceret, uxoris et filibus donabant.

Incipit iam altera carminis pars, quae in solius Ionathae laudibus versatur. v. 25 « *Quomodo ceciderunt fortes in proelio* », non in fuga! *Hebr.* in medio proelio, non primo congressu a valentioribus prostrati, sed, quod utique honorificentius est, longo certamine exhausti et a plurimis hostibus undique circumventi. « *Ionathas in excelsis tuis occisus est* ». v. 26 « *Doleo super te, frater mi Ionatha, decore nimis et amabilis super amorem mulierum* ». *Hebr.* *Decorus (vel carus) mihi fuisti valde, et insignis fuit amor tuus mihi*. Iam *amor tuus* explicari potest (*Sanct.*) vel obiective : amor tuus in me; vel subiective : amor meus in te; quem alterum sensum *Vulg.* expressit. Extollit David eum amorem supra amorem coniugalem, qui nobilissimus et purissimus est ordinis naturalis : hinc rursum suadet, eum amorem intelligi subiective. Nam David oppido norat, quantum amaret et proprias uxores et Ionatham; quantus esset coniugalis Ionathae amor, sola coniectura assequi poterat. « *Quemadmodum eos, qui sunt coniuncti lege matrimonii, coniunctio efficit unam carnem, ita etiam eorum, qui sincere amant animas, unit*

affectio » (*Theodoret.*). « (*Sicut mater unicuique amat filium suum, ita ego te diligebam.*) » Haec in sola *Vulg.* habentur, ostendunt tamen, horum etiam verborum auctorem, quisquis ille tandem sit, amorem illum intellexisse subiectivum.

« Hunc v. expositiorum in vulgatam latinam versionem antiquissimis temporibus insertum iam fuisse, evincunt plerique latini codices. At vero, cum nullus veterum interpretum nullusque *hebr.* codex eiusdem vestigium exhibeat; cumque huiusmodi additamenta ab indole hieronymianae versionis abhorreant, haud dubitamus in sententiam concedere Abulensis, qui illum primo additum per modum expositionis in aliqua glossa, ac dein imperitia librariorum textui adiunctum fuisse, probabile affirmavit » (*Terc.*).

v. 27 « *Quomodo ceciderunt robusti, et perierunt arma bellica!* » *Vasa seu instrumenta bellica (Hebr.)* melius refertur ad Saulem et Ionatham, « qui erant vera vasa ac instrumenta bellica Israelis » (*Vatabl.*). Cf. Act. 9, 15 « *Vas electionis est mihi iste* ».

Brevi h. l. conspectu Saulis indolem describere lubet. Fuit is in positionem Israelitis concessus rex, quod patet tum ex regno praevie tribui Iuda promisso, ex Saulis origine ex Gabaa urbe abominationis Iud. 19, ex verbis Dei 1 Reg. 8, 7, 22. Concedebatur, quia defecturus praesciebatur; in qua tamen defectione nequaquam eius necessario aeterna reprobatio includebatur. Hinc una cum Dei in regem severitate, adverte eiusdem in hominem lenitatem. 13, 13 sq. excluditur quidem Saulis posteritas successione, verum mox, qui successurus erat, David 17, 25; 18, 17. 20 Sauli in generum quodammodo obtruditur. Penes Saulem tum videtur fuisse, ut tota naturali vita regno pacifice frueretur, ac tandem illud Davidi genero eiusque ex filia Saulis posteris concederet, honorifico eius filius in aula Davidis loco reservato. Quod probe intellexit Ionathas, 23, 17 Davidi dicens : « Tu regnabis super Israel, et ego ero tibi secundus ». Rursum, licet 13, 26 Sauli dicatur : « Proiecit te Dominus, ne sis rex super Israel », tamen de facto Saul, secundum textum Act. 13, 21, regnavit quadraginta annis, ergo totidem quot ipse David. Severa sententia perquam leniter effectui mandata est. Verum Saul, Dei in se benignitatem nequaquam intelligens, regnum sibi et filiis servare, Davidem aemulum exterminare studebat. Quorsum in hoc aut suspicio- nem et invidia, aut melancholiae morbo, aut diabolico instinctu ageretur, vix possumus definire, cf. dicta ad 16, 14. At vel tunc furentem regem duplex veluti munitio ab interitu protegebat, hinc propheta Deum pro ipso interpellans 13, 35, illinc David palladii instar invito concessus. Mortuo propheta sensit quodammodo Saul potissimum sui regni fulcrum esse sublatum : hinc solemnibus exsequiis defuncto parentare, magos et ariolos, imo vel ipsos Gabaonitas exterminare. Verum redintegrata eodem circiter tempore in Davidem persecutione, excedit hic Hebraeorum regione; quo sublato intra paucos menses contra Saulem exercitum cogunt Philisthaei. Saul, imminens interitus terrore perculsus, quem vivum

neglexerat, mortuum magicis evocare artibus attentat prophetam; quo admissio scelere, secundum legem morte expiando, proelio cum filiis interimitur.

2) David Hebrone rex constitutus, eius in Iabesitas pietas 2, 1-7.

ARG. — Dei monito David cum suis Hebronem procedit, ibique a tribu Iuda rex agnoscitur. Iabesitas ob redditum corporibus Saulis et Ionathae honorem commendat.

Cap. II v. 1 « *Igitur post haec consulit David Dominum, dicens: Num ascendam in unam de civitatibus Iuda? Et ait Dominus ad eum: Ascende* ». Cur consulit? Ut doceatur, possitne iam nunc ascendere, quin aut Philisthaeorum incurrat suspicionem, aut veterum inimicitarum ab Hebraeis aliquos experiatur effectus. Et quidem *Philisthaeos* nihil tum esse suspicatos, ostendit 3, 17. Nomine tenus serviebat adhuc David Achis, regi Geth; putabatur prius pro Philisthaeis contra Hebraeos dimicasse (I. Reg. 27, 10 sqq.); credebatur igitur Philisthaeorum causam suscipere, dum cum armata manu meridionalem regionem tractum ingrediebatur. Ipsa prior unctio, Hebrone a viris Iuda peracta, suspicione caruit, cum discordiam Hebraeorum augere videretur. Nonnisi cum Israelitae universi ad Davidem Hebronem convenissent, eumque « in regem super Israel » unxissent, Philisthaei, collecto exercitu, Saulis in regno successorem tandem adorti sunt. Ut vero David *Hebraeis*, et praeceteris Iudaeis, esset acceptus, plures providente Deo efficiebant rationes: sanguinis communio, tantisque contribulium (I. Reg. 22, 1) et fortissimorum quorumque ex reliquis tribubus (I. Par. 12) in eius castris numerus; pristina eius apud omnes gratia (I. Reg. 18, 5 sqq.), rebus adversis iisque immeritis nequaquam imminuta; auxilium identidem (I. Reg. 23, 13 sq.; 27, 8 sq.) praestitum, maxime contra inimicos, et donaria novissime (I. Reg. 30, 26 sqq.) senioribus submissa; favor Samuelis defuncti, societas Gad prophetae et Abiathar sacerdotis, ephod gestantis; fortitudo et prudentia, difficultatibus quibuslibet par; tot psalmorum, qui iam in plurimorum ore essent, non sine numinis inspiratione concinnatio. Quae omnia efficiebant, ut, licet Davidis a Samuele peracta unctio forte ignoraretur, in ipso tamen uno omnis reipublicae salus, omnis faustioris fortunae spes collocata appareret. Cf. *Weiss*.

« *Dixitque David: Quo ascendam? Et respondit ei: In Hebron* ». Non in Bethlehem, finibus tribus Benjamin proxime adiacentem; sed in Hebron, media in tribu Iuda sitam, dupliciter sacram, quod esset sacerdotibus attributa (Ios. 21, 13), et simul una sex civitatum refugii (Ios. 20, 7), sacriorem etiam sepulcris, quae ibidem exstabant Abrahae,

Sarae, Isaaci, Iacobi et Liae (Gen. 49, 29 sqq.). Addit *Theodoret.*, fuisse Hebron tribus Iuda eo tempore metropolim: utique inter maximi momenti civitates recensebatur et medium in regione situm obtinebat. Considera primordia regni Davidici non in Gabaa fuisse stabilita, civitate abominationis, sed in Hebron. Qui modo exul fuerat, in civitatem primum refugii secedit, cum pontifice et ephod in civitate sacerdotum sedem figit, sceptrum Iudae promissum prope patriarcharum sepulera consecrat.

v. 2 « *Ascendit ergo David et duae uxores, Achinoam Izrahelitis et Abigail uxor Nabal Carmeli* »; v. 3 « *sed et viros, qui erant cum eo, duxit David singulos cum domo sua, et manserunt in oppidis Hebron* », in viculis ad eam civitatem pertinentibus, cf. Ios. 10, 37. Ceterum ad h.l. cf. I. Reg. 27, 3. — v. 4 « *Veneruntque viri Iuda et unxerunt ibi David, ut regnaret super domum Iuda* ».

Unctus est prima vice David I. Reg. 16, sed secreto; unctus est etiam tertio 2 Reg. 5, 3 in regem super universum Israel: unctio iusta de causa repetebatur, sicut etiamnum idem rex in variis suis regnis successive ungi potest. Etiam Saulem his I. Reg. 10, 1 et 11, 15 unctum esse, improbabile non est. « Tres istae unctiones ad diversa factae sunt. Prima erat velut declaratio voluntatis et electionis divinae, ut David suo tempore rex fieret. Itaque per eam accipiebat quidem ius ad regnum, sed nondum usum aut exercitium sui iuris. Secunda vero et tertia, quia fiebant consensu et auctoritate populi, tradebant seu dabant ei subditi, ut iuris periti loquuntur, ius in regno ». Ita *Est.*, similiter *Calm*.

« *Et nuntiatum est David, quod viri Iabes Galaad sepelissent Saul* », I. Reg. 31, 11 sqq. Non forte id didicit David, sed, qui tam sincere plangerat mortuos, mox ipse inquisivit, iustusne honor cadaveribus persolvi esset (*Clair*). v. 5 « *Misit ergo David nuntios ad viros Iabes Galaad, dixitque ad eos: Benedicti vos Domino* », i. e. a Domino, « *qui fecistis misericordiam hanc cum domino vestro Saul, et sepelistis eum* ». Recte *Syr.* ut sepeliretis eum. « Illis gratias agit, perinde atque si ipsi tantum illud officium foret impensum » (*Sanct.*). Quo facto David et regiam Saulis dignitatem agnoscit simulque declarat, se defuncti regis amicis inferens nequaquam futurum. v. 6 « *Et nunc retribuere vobis quidem Dominus misericordiam et veritatem: sed et ego reddam gratiam, eo quod fecistis verbum istud* ».

Misericordiam et fidelitatem, i. e. fidem misericordiam, quae pie actis iusta mensura correspondeat. *Hebr.* et *ego reddo vobis (nunc) gratiam hanc*, (הודאת אשר), seu salutationem hanc: exigua regis liberalitas, et pro נשאתי scribendum erat נשאתי (*Wellh.*). Planior est lectio *Vulg.* et *Arab.* אשר תהת, ubi הודאה significat gratiam condignam, quam rex opportuno tempore se persolutorum esse promittit. Salutatio

perquam honorifica utique tamquam eius gratiae anticipatio quaedam concipienda est. Sequentem versum *Hebr.* orditur voce *Et nunc*.

v. 7 « *Confortate manus vestras, et estote filii fortitudinis, licet enim mortuus sit dominus vester Saul, tamen me vivit domus Iuda in regem sibi* ». Manus terrore dissolvuntur, resumptis animis confortantur. Hinc *confortare manus* magis pertinet ad affectum; *estote filii fortitudinis*, exhibete vos tales, potius effectum seu actum spectat. Deiectionis causa mors regis fuerat, spei motivum novi regis unctio proponitur. Iudaei quidem unxerant Davidem regem *sibi*, neque enim penes ipsos erat, eum ungere regem etiam pro aliis: hoc aliorum erat, cf. 5, 3. Tamen factum, adesse legitimum aliquem in tribu Iuda regem, efficaciter sollicitabat reliquis tribus ad eundem regem acceptandum. Hinc illud Davidis ad Iabesitas nuntium erat, non solum pietatis, sed etiam insignis politicae prudentiae actus, quo Iabes Galaad, urbem trans Iordanem munitissimam, suis partibus adiungere conabatur, quo ipso tempore v. 9 Abner Galaaditidem ad Isbosethi partes pertrahere studebat.

3) Isboseth ad regnum accessio, interitus Assel 2 Reg. 2, 8-32.

Anc. — Interim Isboseth filius Saul rex in Mahanaim trans Iordanem declaratur. Unde egressus Abner cum armata manu obvium habet Ioa-
bium cum cohorte; qui primum amice collocuti mox arma conserunt. Quo certamine ab Abner occiditur Asael Ioa-
bi frater, Ioa-
bium autem a persequendis Beniaminitis tandem desistere coactus fratrem sepulturae mandat.

v. 8 « *Abner autem, filius Ner, princeps exercitus Saul, tulit Isboseth, filium Saul, et circumduxit eum per castra* ». Versiones omnes, *Symm., Ios., Ps. Hier.* habent *traduxit eum in Mahanaim, LXX ascendere fecit de castris in Mahanaim*. Omnino intelligitur urbs Mahanaim transiordanica, ad septentrionem vadi fluminis Iaboc sita Gen. 32, 2 (3). 22; 2 Reg. 17, 24; 3 Reg. 2, 8; ad tribum Gad pertinens, sed a tribu Manasse brevi intervallo seiuncta Ios. 13, 26, 30; 21, 37 (38); levitis attributa ib.; urbs munita 2 Reg. 18, 24. Abner et Isboseth videntur ambo interfuisse proelio in Gelboe; nisi malueris supponere, Isboseth in Gabaa substituisse, fuisseque obtusae vel etiam minus sanae mentis, ob quam causam 1 Reg. 14, 40 inter filios Saul non fuerit recensitus. Certe fuit merum in manu Abner instrumentum.

Hebr. princeps exercitus, qui fuerat Saulis: sensus obvius est, non totum exercitum Saulis esse in Gelboe destructum, cf. expressionem 1 Reg. 31, 6. — Isboseth ex

1 Par. 8, 33; 9, 39 vocabatur Esbaal, sicut Miphiboseh vocabatur Meribbaal (duplici diversa *hebr.* scriptio) 1 Par. 8, 34; 9, 40, sicut Gedeon seu Ierobaal (Iud. 6, 32) 2 Reg. 11, 21 in *Hebr.* vocatur Ieruboseh. Vocabatur בַּרְלֵי dominus primitus etiam de vero Deo praedicabatur, postea soli idolo reservabatur, eaque ex nominibus propriis expuncto substitutebatur בַּרְטֵר ignominia. Citant pro hac re etiam Ier. 11, 13; Os. 9, 10.

v. 9 « *Regemque constituit super Galaad, et super Gessuri, et super Iezrahel, et super Ephraim, et super Beniamin, et super Israel universum* ». Haec pedetentim effecta sunt, probabilis eo, quo recensentur ordine (*Tir.*). Primum obtinuit Abner regionem transiordanicam, cui, fausta opportunitate usus, annexuit regnum Gessur. Ubi dein victores Philisthaei, praeda onusti atque desides effecti, in propria se receperunt, facile occupavit Issachar, Ephraim et Beniamin, tandem *Israel universum*. Quae ultima expressio non designat eam tantum regionem, qua posthac constituit regnum Israel (*Then.*), cum ita Beniamin esset excludendus, sed totam terram sanctam, exclusa utique, cui David imperabat, Iudaea (*Keil*).

Gessuri nomen corruptum legitur apud *LXX Chald.*; est regio Basan contermina Deut. 3, 14; Ios. 12, 5, inter Galaad Hermonemque sita Ios. 13, 9 sqq., ab Israelitis subacta Ios. 13, 13; 2 Reg. 13, 8 appellatur Gessur Syriae, ut distinguatur a Gessur 1 Reg. 27, 8. Ex enumeratione h. l. apparet, Gessur et Galaad eo certe tempore fuisse finitima. Ex eo, quod illico 3, 3 David narretur duxisse uxorem filiam regis Gessur (cf. 13, 37), fortasse licet conicere, regem Gessur a Saule (cf. 2 Reg. 21, 2) vel Abner fuisse cinctum, a Davide exceptum et in regnum restitutum. — *Iezrahel* tribus est Issachar.

v. 10 « *Quadraginta annorum erat Isboseth, filius Saul, cum regnare coepisset super Israel, et duobus annis regnavit; sola autem domus Iuda sequebatur David* ».

Huius versus maiorem partem putat *Wells.* esse eliminandam, quod verba *sola autem domus Iuda etc.* evidenter sint continuatio v. 9, quod Isboseth non duobus sed septem annis regnaverit, quod fuerit quadragenarius minor, quippe nondum fuerit matrimonio iunctus, et puerilem potius quam virilem mentem exhibens. At eius in agendo imbecillitas potest etiam ex obtusa mente explicari. Licet biennio regnaverit, tamen non illico post eius mortem regnum ad Davidem devenisse, et multo minus universae tribus uno die ad Davidem in Hebron convenisse (5, 1) putandae sunt; poterunt ea omnia commode septennium (5, 5) occupare. *Est.* aliique putant, id nostro versus edici, regnasse Isboseth biennio ante expeditionem contra Davidem susceptam, eumque post hanc triennio fore superstitem regnasse: sed is non est sensus expressionis, quae alias totam regni durationem referre consuevit.

v. 11 « *Et fuit numerus dierum, quos commoratus est David, imperans in Hebron super domum Iuda, septem annorum et sex mensium* ».

v. 12 « *Egressusque est Abner, filius Ner, et pueri Isboseth, filii Saul,*

de castris in Gabaon ». Urbs celeberrima tribus Benjamin, Ios. 9. Sea reliqui textus, et quidem verius, habent de Mahanaim in Gabaon : indicandus erat terminus a quo. David non est adortus partem adversam, sed ab illa se defendit (Clair). v. 13 « Porro Ioab, filius Saruiae, et pueri David egressi sunt, et occurrerunt eis iuxta piscinam Gabaon », quae ex Ier. 41, 12 videtur fuisse satis spatiosa : « ad aquas multas, quae sunt in Gabaon ». Hebr. sententiam concludit voce pariter, cuius loco Vulg. v. 13 ita incipit : « Et cum in unum convenissent, e regione sederunt, hi ex una parte piscinae, et illi ex altera ». Utique egressus est Abner, ut tribum Iuda subigeret (Sanct.). Quomodo vero ausa est haec tribus contra tot alias tribus bellum suscipere ? Id explicat Sanct. ex numero et bellica virtute contribulium, et ex magno numero eorum, qui ex aliis tribubus Davidi se iunxerant, cf. 1 Par. 12 ; Iud. 20 una tribus Benjamin contra ceteras omnes dimicaverat ; tandem, licet tribus tum plures adhaerent Abner, videntur tamen ex v. 15 soli tum Beniaminitae eum ipso militasse. v. 14 « Dixitque Abner ad Ioab : Surgant pueri et incedant coram nobis. Et respondit Ioab : Surgant ». Certamen, imprimis singulare, lus quidam bellicus habetur. Certamine singulari volebat Abner rem dirimere, vel ut parceret multorum caedi vel, quod coniecit Sanct., quia, cum numeris minus valeret, volebat diem illo certamine extrahere, ut noctu ab hoste valentiori se subduceret. v. 15 « Surrexerunt ergo, et transierunt in medium spatium interiectum, puta in tertium latus piscinae, « numero duodecim de Benjamin, ex parte Isboseth filii Saul », — Hebr. duplici 5 de Benjamin et de Isboseth — « et duodecim de pueris David ». Numero : Hebr. h. l. habet Athnach, ergo intellige numero aequali. v. 16 « Apprehensoque unusquisque capite comparis sui, defixit gladium in latus contrarii, et ceciderunt simul ». Pro apprehendere Hebr. habet iungere (manum), quod ex Gen. 21, 18 idem sonat atque apprehendere. In qua expressione vocem manum suppressi posse, noster locus docet, nisi defendere mavis, quam LXX vocem exprimunt, in Hebr. errore librarium excidisse. Iam Hebr. ita verti potest : Et iunxerunt unusquisque manum suam capiti contrarii, et gladium suum lateri contrarii, et ceciderunt simul ; vel : Et iunxerunt unusquisque (manum) capiti contrarii, et gladius eius (fuit) in latere contrarii etc. Sensus idem manet. Modus pugnandi ostendit, gladios idoneos fuisse solum ad transfigendum, non vero ad secandum. At quot in eo certamine occubere ? Prima facie videtur dicendum, utrumque omnes. Tamen Angelom., Sanct. (non vero Ios., cui ea sententia perperam adscribitur) censent, posse verba intelligi, ut soli ex parte Abner ceciderint : atque revera hoc sensu minus truculento textus intelligi potest. Putaverim Davidis heroes victores existisse, quod non solum robore excelleret, sed

insuper artem pugnandi probe edocti essent, quaeprehendendo manu capite adversarii constabat, dum altera manu gladius impingebatur. « Vocatumque est nomen loci illius Ager Robustorum, in Gabaon ». Pro « Vocatumque est nomen loci illius Ager Robustorum, in Gabaon » Hebr. videtur LXX legisse « אגרי הברזים », quae radix sensum derivatum insidiandi, sed primarium apprehendendi habet : ergo Ager Apprehendentium, qui sensus valde est aptus et ostendit, quantopere homines percussi fuerint nova illa pugnandi ratione, qua adversarii caput prehendebatur.

v. 17 « Et ortum est bellum durum satis in die illa, fugatusque est Abner et viri Israel a pueris David ». A certamine singulari ventum est, uti videtur, ad proelium generale. Iam ad 1 Reg. 11, 8 dissertimus de origine appellationis « Iuda et Israel », ea rursus h. l. recurrit : unde ex ea non valet illatio, post Salomonem nostrum librum esse conscriptum. v. 18 « Erant autem ibi tres filii Saruiae, Ioab et Abisai et Asael ; porro Asael velocissimus fuit, quasi unus », i. e. unuslibet, angl. « any », « de capreis, quae morantur in silvis », vel potius in campo. Ex toto eo bello factum unicum narratur mortis Asael, quod fuit causa subsecutae mortis Abner. Saruia, uti monuimus, soror erat David 1 Par. 2, 16. v. 19 « Persequatur autem Asael Abner, et non declinavit ad dexteram neque ad sinistram omittens persequi Abner ». Non declinabat ad alios ullos, licet eos facilius et assequi et superare poterit, cf. v. 21 ; omnino enim sibi proposuerat animo, ut interimeret Abner et ita belli finem faceret. v. 20 « Respexit itaque Abner post tergum suum, et ait : Time es Asael ? Qui respondit : Ego sum ». v. 21 « Dixitque ei Abner : Vade ad dexteram sive ad sinistram, et apprehende unum de adolescentibus, et tolle tibi spolia eius. Noluit autem Asael omittere, quin urgeret eum ».

Si ambitione instigaris, militum gregariorum aliquem tibi elige, non duces robore longe praestantem, et illius spoliis contentus esto. Est modus, Asaelem ab ulteriore prosecutione sui dehortandi, non eum invitandi ad alium aliquem interimendum. In omnibus his (cf. v. 22, 23) Abner magnam ostendit moderationem : fortasse non ambitione ducebatur, sed solo studio iuris haereditarii tuendi ; aderat amicitia pridem in filios Saruiae concepta, aestimatio et desiderium eorum suis partibus adiungendorum ; nobilis animi commiseratio erga iuvenem generosum, in propriam ruinam properantem ; dubitatio quaedam, essetne Davidi ius regni divinitus collatum. Filii et contra Saruiae egregie in his omnibus eam manifestant « duritiam », ob quam 3, 39 a Davide reprehenduntur.

v. 22 « Rursusque locutus est Abner ad Asael : Recede, noli me sequi, ne compellar confodere te in terram ; et levare non potero faciem meam ad Ioab, fratrem tuum ». Erubescenda mihi erit facies Ioab, viri robore

mihî aequalis, si virum annis et robore inferiore inaequali certamine interfecero. Maxime verebatur Abner, ne Ioabî in suum caput provocaret inimicitias, cuius implacabilem noverat animum (*Clair*).

Hebr. Quare pereatiam te in terram? quare vis, quare me cogis, ut etc.? — *Quomodo levabo etc?* LXX addunt: זאי פסו ברוי אצח; אסורספס פסו; יואב זין זבא פסו פסו. Quae non sunt nisi altera eaque corrupta versio praecedentium. Pro יואב videntur legisse ויאבה, pro דאח forte אשא בנן imperativum interpretabantur verbi בנה.

v. 23 « Qui audire contempsit, et noluit declinare; percussit ergo eum Abner aversa hasta in inguine, et mortuus est in eodem loco ». Percussit in renibus vel parte ventri inferiore, inferiori extremitate hastae. Non percussit « aversa facie, quin respiceret » (*Then.*), stulta enim esset ea sui defensio, quae ab inimico averteret faciem, et iam ante locutus erat Abner conversa ad Asaelem facie (v. 20). Non, « uti fugiens tenebat lanceam, percutiens retrorsum feliciter, illico interfecit » (*Jos.*): num ea ratione potuit ictus tam violentet et simul tam praecise adhiberi? Sed percussit inferiori extremitate hastae (*Theodore.*), quae acumen habebat probabiliter ex metallo, et qua hasta in terram figebatur (1 Reg. 26, 7). Sed cur aversa hasta percussit? Fortasse, ut minus letale vulnus infligeret: verum obstat ictus vehementia, imperfecto instrumento corpus penitus transverberans. Vel ut ostenderet, se iuniorum adversarium non dignum reputare, quem ipso lanceae ferro percuteret, ergo quasi in poemam neglectae monitionis. Vel ut rem casu magis quam consilio factam esse posset excusare. — In fine reliqui textus omnes habent: *et exiit hasta a tergo eius, et mortuus est in ipso loco.* — « Omnesque qui transibant per locum illum, in quo ceciderat Asael et mortuus erat, subsistebant », non ad luctum edendum, nam proelium usque ad vesperam continuatum est, sed « ad videndum eum » (cf. 20, 12), neque putandi sunt singuli diu substituisse. v. 24 « Persequentibus autem Ioab et Abisai fugientem Abner, sol occubuit, et venerunt usque ad collem aquaeductus, qui est ex adverso vallis itineris deserti in Gabaon ».

In aëro pastorali, ubi nullus collis, nullapaena dixerim arbor, nomine proprio carebat, hic collis certissime nomine proprio appellabatur, et hoc nomen proprium certo h. l. legebatur. Id reliquae omnes sensore versiones, *Syr.* vertens *Gabaath maris*, *LXX Chald.* *Ios.* utique rectius *collis Ammah*. — נאנ cum *Vulg.* legebant *LXX, Symm., Theod.*, et recte *Vulg., Symm., Theod.* id vertunt *vallis*, cuius vallis situs illico accuratius describitur. *LXX* intellexit nomen proprium; item *Chald., Syr., eam Hebr.* legentes נאנ. Sed non placet h. l. admittere nomen proprium *Gia* vel *Giach*, quod secus nullibi recurrit. *Färs* נאנ vertit *deiectas aquae* et *Ges. fons*, a radicis significatione prorumpere. — « *Itineris deserti in Gabaon* »: in reliqui omittunt. Verba accuratius describant *valem*. Non dicitur collem esse in via ad desertum, sed in via deserti: si Gabaone exiens sumas viam, quae dirigitur versus desertum Gabaon, tum

secus hanc viam offendes illum collem; utrum vero ante vel post desertum vel intra illud, non exprimitur. Videtur utique Abner medium inter septentrionem et orientem iter tenuisse, erat enim fugiens versus Mahanaim (cf. v. 29).

v. 23 « Congregatique sunt filii Beniamin », cf. dicta ad v. 13, « ad Abner », *Hebr.* post Abner, ipso in prima acie prostante, « et, conglobati in unum cuneum, steterunt in summitate tumuli unius ». Perperam censet *Then.*, *cuneum* esse idem atque *gall.* « carré »; hoc enim armatam ex omni parte frontem exhibet, dum Beniaminitae videntur hostes solum ex adverso, e superiori tamen loco exspectasse. *Tumulus unius* ille certe idem est, qui v. 24 *collis Ammah* vocabatur; et ita videtur corrigendum, loco *collis Echath*; cf. *Wellh.* Iam Abner e loco superiore loquitur ad Ioab, qui in radice collis suos in cuneum colligebat. v. 26 « Et exclamavit Abner ad Ioab, et ait: Num usque ad internecionem tuus macro descievit? An ignoras, quod periculosa sit desperatio? Usquequo non dicis populo, ut omittat persequi fratres suos », « eodem prognatos parente, et eisdem sacris ac religione coniunctos » (*Sanct.*)?

Hebr. Num in perpetuum comedit gladius? et consentiunt versiones. נאנ significare in perpetuum disce ex Amos 1, 11, ubi aequiparatur נאנ (Iob. 34, 36; Ps. 15 [16], 11). *LXX* primam vocis significationem praetulerunt, usque ad victoriam. *Vulg.* aut hanc ipsam secuta est, aut veritè secundum sensum. — *Hebr.* An ignoras, quod desperatio venit in fine? נאנ, amarus, desperationis significationem induit 17, 8 et Iud. 18, 25.

v. 27 « Et ait Ioab: Vivit Dominus, si locutus fuisses, mane recessisset populus persequens fratrem suum ».

Locus est vexatus. Facile explicatur *Vulg.* *Ascendisset (Hebr.)*, ex mente viri de tribu Iuda, cogitantis de reditu a Gabaon in Hebron, recte S. Hier. reddidit *recessisset*: ascenditur quippe domum. Sensus igitur est: Si vel verbulum applicationis (ut omittat persequi fratres suos) hodie mane dixisses, iam tum redixissem populum; faciam autem, te rogante, nunc. — Contra *Vulg.* hoc unum est, quod textus reliqui omnes pro si legunt nisi. Quo posito, aliqui nisi locutus esses, referunt ad provocationem mane factam ab Abnero ad certamen singulare; ergo: Nisi hodie mane nos provocasses, iam inde ab hodie mane recessisset unusquisque a fratre suo (*Luc. Brug.*). Ast, nonne uterque exercitus mane egressus fuerat animo dimicandi, et etiam absqueprovocatione dimicasset? nonne provocationis scopus si fuerat, praecavere copiosiori sanguinis effusioni? Sentiens itaque explicationis deficientiam *Keil* affirmat, Ioab haec tantum dicere ad Abnerum ineulpandum sequereexpulandum. *Then.* e contranisi locutus esses refert ad modo dicta ab Abnero v. 26; ergo: Nisi nunc pacis verba locutus esses, nonnisi cras mane redixissem populum, post pugnam per totam noctem ad internecionem usque protractam. — Res criticæ componi nondum potest. Ad explanationem quod attinet, certe sua se simplicitate commendat *Vulg.* « Romani

correctores prudentissime se gesserunt, dum, perpensis hinc inde rationibus, nil immutandum esse existimarunt » (Verc.).

v. 28 « *Insonuit ergo Ioab buccina, et stetit omnis exercitus, nec persecuti sunt ultra Israel, neque inire certamen* ». v. 29 « *Abner autem et viri eius abierunt per campestria* » — per depressionem Iordanis, quae saepe numero עִבְרָה appellatur. Abierunt autem concitato gressu, prae metu — « *tota nocte illa, et transierunt Iordanem, et lustrata omni Bethhoron venerunt ad castra* », seu verius in Mahanaim. Quoad Bethhoron, *Vulg.* et *Aq.* videntur cogitasse de eadem urbe, ac 1 Reg. 13, 18, sed haec prorsus est extra quaestionem. Recte notat *Keil*, addita voce *omni* denotari, non urbem, sed pagum aliquem, Bithron, trans Iordanem et cis Mahanaim situm. v. 30 « *Porro Ioab reversus, omisso Abner, congregavit omnem populum: et defecerunt de pueris David decem et novem viri, excepto Asaële* ». *Syr.*, *duodecim*: videtur respexisse ad v. 15 sq. v. 31 « *Servi autem David percusserunt de Benjamin, et de viris, qui erant cum Abner, trecentos sexaginta, qui et mortui sunt* ». Merum כָּרִי, quod etiam LXX et *Chald.* legebant, explicari vix potest. *Vulg.* videtur aliquam praeterea particulam legisse: « *qui et mortui sunt* ». *Syr.* nihil legebat. v. 32 « *Tuleruntque Asaël, et sepelierunt eum in sepulcro patris sui in Bethlehem; et ambulaverunt tota nocte Ioab et viri, qui erant cum eo, et in ipso crepusculo pervenerunt in Hebron* ». Potest intelligi, eos die post proelium in Bethlehem exsequias celebrasse (*Ios.*), et inde sequenti nocte Hebron perrexisse; vel ipsa nocte proelii ea omnia confecisse (*Keil*), quod quidem arduum erat, non tamen impossibile. Admittendum tum erit, exsequias in Bethlehem non fuisse solennes, sed furtivas, fortasse non a Ioab, sed ab aliis consanguineis ibidem degentibus peractas. Ioab videtur et ipse sibi a Beniaminitis timuisse; vix norat, quam festine Abner discesserat; agebatur superstitione quadam loci, in quo tot viri Israelitae modo tam insolito (cf. v. 16) occubuisse; sentiebat, omnem pacis spem esse praecisam (cf. 3, 1), et festinabat Davidem, quo loco res essent, certiore facere.

Sed iam narratione huius proelii absoluta, rem accuratius nonnihil discutiamus. Supposuimus v. 12, quod plerique supponunt, « *egressum* » esse Abner ea intentione, ut Davidem armis subigeret: res tamen non ita evidens est. Tam hoc quam aliis locis Ioabum noscimus violentum, ambitiosum, crudelem; norat sane pugnandi arte suos excellere (cf. dicta ad v. 16), felicem belli eventum anticipabat, certissime rem amice componi volebat. Ex alia parte Abner hic et sequenti capite cenitur quieti animi vir, a sanguine inutiliter fundendo abhorrens, pacis studiosus (cf. 3, 12 sqq.). Ex quibus omnibus id fere efficitur, Abnero

pacificam compositionem, Ioab concertationem in animo fuisse. Iam vox « *egressus* » v. 12 hostili sensu facile carere potest; item vox « *sedendi* » v. 13, considit quippe exercitus pugnam expectantes, sed considit etiam, dum duces res amice componere conantur; vox « *ludendi* » v. 14 (לָחָם), quocumque sensu accipiat, de certamine sive singulari sive fictitio, זָנַז לַעֲזִיבָנֵנוּ est. Unde ea quoque explicatio improbabilis non est, conatum esse Abner res pacifice componere, ideoque exercitus consedissee; ob eandem causam Abnerum suggestisse lusum militarem, quo ad speciem milites inter se certarent, armorum usum secluso periculo ostenderent, et ipsa lusus societate conciliarentur inivem. Acquievit Abneri suggestioni Ioab dolose, suos ad hoc selectos rem serio agere praemonuit, itaque tandem omnem pacis spem pro tempore praescidit. Dicimus, nihil in textu hanc explicationem excludere, qua admissa facile perspicitur, cur soli ex parte Abner, iique universi occubuerint, supposita sc. ea v. 16, quam Angelom. et Sanct. tradunt, interpretatione.

4) Davidis regnum Hebrone confirmatum 2 Reg. 3, 1-5.

Confirmatum est duplici ratione, felici sc. belli eventu v. 1, et familia v. 2-5 numeris aucta. *Cap. III v. 1* « *Facta est ergo longa concertatio inter domum Saul et inter domum David; David proficiens et semper se ipso robustior, domus autem Saul decrescens quotidie* ». *Hebr.* *David vadens et invalescens, domus autem Saul vadens et titubans*. Iam, inquit *Gord.*, « *crecente sensim imperio Davidis, crescit simul res domestica* »; hinc v. 2 « *Natiq̄ sunt filii David in Hebron; fuitque primogenitus eius Amnon de Achinoam Iezrahelitide* »; v. 3 « *et post eum Cheleab de Abigail, uxore Nabal Carmeli; porro tertius Absalon, filius Maacha, filiae Tholmai regis Gessur* »; v. 4 « *quartus autem Adonias, filius Haggith; et quintus Saphatia, filius Abital* »; v. 5 « *sexus quoque Iethraam, de Eglā uxore David. Ili nati sunt David in Hebron* ».

כָּלֵב utique idem nomen est atque Caleb (*Syr.*), cum Nabal fuerit de genere Caleb 1 Reg. 25, 3. Formae Δαλιόβια (LXX) et 1 Par. 3, 1 דָּלִיָּב, Daniel, Δαλιόβια, *Ios.* Δαλιόβια, vix tamquam corruptiones nominis Caleb explicantur. Fuitne vir ille binomius? — Tholmai 13, 37 dicitur filius Amminad, regis Gessur. Ex hoc loco cum 2, 9 comparato videtur effici, Gessur brevi a societate Isboseth esse abstractum; quae sane aliqua fuit ratio, cur regnum David v. 1 confirmatum asseratur. Aliae, praeter bellicos eventus, fuere Davidis in gubernando prudentia, et continua virorum fortium ex aliis tribubus ad Davidem accessio. — Ὀρβία (LXX) corruptione ortum est ex Adonia. Cum Adonias 3 Reg. 1 narretur regnum ambiisse, probabile fit matrem eius Haggith oriundam fuisse ex familia opibus et auctoritate praestante; idem de reliquis duabus uxoriibus videtur, haec enim connubia ideo h. l. recensentur, quod ad regnum Davidicum con-

